

Motion till riksdagen 2010/11: MJ231

av **Gunvor G Ericson m.fl. (MP)**

Åtgärder mot energidrycker

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om förbud mot försäljning av energidrycker som innehåller koffein och taurin till barn och ungdomar under 18 år.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om forskning kring både kort- och långsiktiga hälsokonsekvenser av energidrycker som innehåller koffein och taurin.

Motivering

På senare tid har det blivit allt vanligare att både barn och vuxna dricker energidrycker. De flesta är utan vetskap om vad vissa av dessa innehåller. Drickandet går allt längre ned i åldrarna och allt fler burkar konsumeras per dag.

Energidrycker med taurin och koffein uppfattas av fler och fler som ett samhällsproblem. Ica Supermarket i Björksätra, Sandviken, har infört en åldersgräns på 18 år efter vädjan från lärare då de tydligt märkt att elever blir speedade, får koncentrationssvårigheter och att de blir oroligare.

Leverantörer av energidrycker har dessutom lanserat en koncentrerad energidryck som kallas shot. Det handlar om små 5-centiliterflaskor med samma mängd koffein och taurin som i burkarna på 25 centiliter.

Vad är energidrycker?

Energidryck är en dryck med tillsatser av uppiggande preparat, t.ex. koffein i form av syntetiskt koffein eller guarana, och vattenlösliga vitaminer. Andra vanliga ingredienser är glukuronolakton och aminosyran taurin. Koffeinet i dessa drycker motsvarar ungefär en kopp kaffe per 25-centiliterburk. Dryckerna marknadsförs ofta med påståenden om ökad reaktions- och koncentration förmåga, ökad prestationsförmåga och ”uthållighet”.

Fel! Okänt namn på

Dessa livsmedel tillhör en relativt ny klass av föda eller dryck som innehåller aktiva ingredienser och där avsikten är att uppnå ett syfte, exempelvis öka välbefinnandet och prestations-, koncentrations- och reaktionsförmågan. När man äter normalt borde det egentliga behovet av dessa produkter vara obefintligt, men med intensiv marknadsföring har energidrycker blivit populära, framför allt hos ungdomar.

Till skillnad från kaffe eller te, som smuttas långsamt är det vanligt för typiska energikonsumenter dricka stora mängder snabbt. För mycket koffein kan ha negativa effekter som nervositet, irritabilitet, sömnlöshet, förhöjt blodtryck, onormal rytm på hjärtat (arytmi) och orolig mage. Koffein, liksom alkohol, fungerar som ett diuretikum som orsakar mer urinproduktion och leder till uttorkning. Koffein är också beroendeframkallande. Därför kan användare behöva högre och högre doser för att uppnå samma känslas av att vara ”koffeinhög”.

Livsmedelsverkets rekommendationer

Sommaren 2000 kom indikationer från olika håll att människor som blandat energidrycker med alkohol fick hjärtklappning och att ungdomar som blandat energidrycker med alkohol inte mådde speciellt bra av blandningen. Livsmedelsverket gjorde bedömningen flera år tidigare att det var okej att sälja drycken med en varningstext som avråder gravida eller ammande kvinnor samt barn från konsumtion av energidrycken.

Sommaren 2001 gick Livsmedelsverket ut med en varning till allmänheten om att energidrycker inte ska drickas som törstsläckare eller tillsammans med alkohol – detta efter att medierna uppmärksammat tre dödsfall där det fanns en misstanke om att de kunde ha ett samband med att människor druckit Red Bull tillsammans med alkohol eller druckit flera burkar på kort tid.

Hösten 2006 uppmärksammades nya fall. I Läkartidningen (nr 38 2006 volym 103) skriver Mikael Lehtihet, med.dr, legitimerad läkare, medicinkliniken, Södersjukhuset, Stockholm, Ulla Beckman Sundh, fil.kand., Statens livsmedelsverk, Uppsala, och Dan E H Andersson, med.dr, överläkare, medicinkliniken, Södersjukhuset, Stockholm: Energidryck – farlig eller inte? Fall med svåra symtom har möjligt samband med energidryck – fler fall efterlyses.

Medicinska risker

Sommaren 2004 publicerades en pilotstudie där energidryckers påverkan på hjärtrytmen undersökts hos tio friska försökspersoner i åldern 19–30 år. Studien var ett samarbete mellan Umeå universitet, landstingen i Norrbotten och Västerbotten samt Rättsmedicinalverket. Den visar att energidryck, särskilt i kombination med alkohol och fysisk ansträngning, påverkar hjärtat – dock utan några tecken till allvarigare hjärtrymsstörningar hos friska försökspersoner. Forskarna bakom studien manar dock till försiktighet när det gäller att blanda energidrycker med alkohol i samband med fysisk ansträngning. Framför allt gäller det personer med hjärtrymsproblem.

Fel! Okänt namn på

I Japan anses långvarig överansträngning och stress vara en självklar orsak till plötslig, annars oförklarlig död. Taurininnehållet i japansk föda är också betydande.

Under ett antal år har det kommit rapporter om fall där energidryck har varit den gemensamma nämnaren. I Irland, med drygt fyra miljoner invånare, har den nationella giftinformationscentralen (NPIC) fått 18 förfrågningar åren 1999–2005 angående energidrycker, varav 17 av 18 patienter var symtomatiska. Symtomen var förvirring, takykardi, krampstillstånd och två dödsfall med relation till energidryck [pers. medd., N Cassidy, NPIC, februari 2006].

I Olofstorp har minst tre elever kollapsat efter att ha druckit energidrycker. En högstadiekille kom till skolsköterskan med så svåra bröstsmärtor att han fick åka ambulans till sjukhus. Kombinationen dåliga matvanor och stor konsumtion av energidrycker finns med i bilden i alla dessa tre fall.

Det är de två ämnena koffein och taurin som misstänks kunna ge negativa effekter på centrala nervsystemet och hjärta och kärl, och ett flertal fall av plötslig död finns rapporterade där personer druckit energidryck och haft en relativt måttlig dos av alkohol i kroppen. Fyra fall beskrivs i Läkartidningen nr 38 2006 volym 103.

Säkra produkter en del av folkhälsoarbete

Såväl forskarna som Livsmedelsverket pekar på att mer forskning behövs innan definitiva slutsatser kan dras. Livsmedelverkets råd om att energidryckerna är olämpliga som törstsläckare och som vätskeersättning vid fysisk ansträngning, samt att de är olämpliga att kombinera med alkohol, kvarstår efter denna studie. Däremot behöver burkarna inte längre märkas med varningstext, utan enligt EU:s regler så räcker det med texten ”hög koffeinhalt” och att koffeinhalten anges. Vissa märken har fortfarande varningstexten kvar, medan andra har valt att ta bort den.

Informationen till konsumenterna har försämrats och uppmaningar till energidryckstillverkarna att frivilligt märka med varningstext har inte inneburit någon förändring.

I de nationella folkhälsomålens målområde 5 – Sunda och säkra miljöer och produkter – ingår att verka för säkra produkter. Riskerna med energidrycker och den ökade användningen är varningssignaler som borde tas på allvar.

Marknadsföring av energidrycker har fällt

År 2000 anmälde Konsumentföreningen Stockholm Red Bull AB för vilseledande marknadsföring. I oktober 2003 kom Bedömningsnämnden för kosthälsainformation (BKH) fram till att Red Bulls marknadsföring, med påståenden om att drycken har en positiv inverkan på hjärt- och blodomloppet och ökar ämnesomsättningen, strider mot god marknadsföringssed. Red Bull har sedan dess ändrat sitt marknadsföringsmaterial.

Fel! Okänt namn på

Tillgänglighet till energidrycker

Som vid alla former av riskbruk och missbruk har tillgänglighet stor betydelse. Tidigare fanns det ofta en skylt vid energidryckerna i butik med samma varning som Livsmedelsverket utfärdat – ”barn, gravida och andra personer känsliga för koffein avråds från att använda denna dryck” – men dessa skyltar finns inte längre kvar. Däremot har Coop beslutat att de uppmärksammade energidrycksshotsen inte ska tas in i Coops sortiment. Bakom beslutet ligger en oro för att shotsen kan komma att missbrukas av ungdomar genom att det är en liten mängd dryck med höga halter av koffein och taurin. Det innebär att man lättare än med andra energidrycker kan konsumera så stora mängder att risken för bieffekter ökar dramatiskt.

Många butiker har dock infört åldersgräns på eget initiativ, vilket är bra, men räcker inte.

Riksdagen behandlade förra riksdagsåret en motion om åldersgräns för energidryck. Men den lämnades utan åtgärd. Motiveringen hänvisade bara till det interpellationssvar som folkhälsominister Maria Larsson (KD) gav i november 2009 att ”det i nuläget inte har bedömts finnas underlag för beslut i form av förbud eller åldersgränser. Det är dock av yttersta vikt att frågan fortsatt uppmärksammas hos alla de aktörer som på olika sätt kan motverka en ohälsosam konsumtion av energidrycker hos våra barn och ungdomar”. Utskottets majoritet framförde ingen egen uppfattning eller hänvisning till forskningsunderlag.

Det som ministern hänvisar till är alltså att man inte säkert kan påvisa vilka risker energidrycker har, men bevisbördan borde vara tvärt om. Det behövs forskning som redovisar hälsokonsekvenser av energidrycker innehållande koffein och taurin både på kort och lång sikt, likaså i kombination med andra ämnen, t.ex. alkohol.

Medan vi väntar på mer forskning så riskeras barns och ungdomars hälsa. Regeringen borde istället följa försiktighetsprincipen. Det är bättre att införa åldersgräns i avvaktan på klarare forskningsläge. Detta vill vi ge regeringen till känna.

Stockholm den 21 oktober 2010

Gunvor G Ericson (MP)

Jan Lindholm (MP)

Jonas Eriksson (MP)